

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-852-860

УДК 343.97:343.77

С. Г. ПОЛИЩУК,аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*

ORCID: 0009-0006-9029-4373

КРИМІНАЛЬНО-ПРОТИПРАВНА БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНOSTІ ПРОБЛЕМИ

Стаття присвячена аналізу стану наукової розробленості проблеми злочинної бездіяльності у сфері екологічної безпеки, що охоплює комплекс взаємозв'язаних кримінально-правових і кримінологічних категорій та має виражений міждисциплінарний характер. Зазначається, що попри наявність значного масиву досліджень, присвячених окремим аспектам екологічної безпеки, питання злочинної бездіяльності в цій сфері залишаються висвітленими фрагментарно, а спеціалізованих кримінологічних досліджень здійснювалося недостатньо. Це потребує узгодженого системного огляду наявних підходів та їх теоретичного переосмислення.

Ключові слова: злочини, що вчиняються шляхом бездіяльності у сфері екологічної безпеки; потурання екологічно небезпечній діяльності; кримінально-правова охорона довкілля; державна екологічна політика України; кримінальна відповідальність.

Polishchuk Serhii. Scientific and theoretical approaches to understanding criminal inaction in the context of environmental security

The article is devoted to the analysis of the state of scientific development of the problem of criminal inaction in the field of environmental safety, which encompasses a complex of interrelated criminal law and criminological categories and has a pronounced interdisciplinary nature. It is noted that despite the presence of a significant body of research devoted to individual aspects of environmental safety, the issues of criminal inaction in this area remain fragmented, and specialized criminological research has not been carried out sufficiently. This requires a coordinated systematic review of existing approaches and their theoretical rethinking.

Keywords: crimes committed through inaction in the field of environmental safety; condoning environmentally hazardous activities; criminal-legal environmental protection; state environmental policy of Ukraine; criminal liability.

Актуальність статті зумовлена зростанням екологічних загроз, що дедалі відчутніше впливають на стан довкілля, здоров'я населення та безпекові

* **Polishchuk Serhii**, Postgraduate Student of Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine

інтереси держави. Сучасні екологічні виклики – техногенні аварії, деградація природних ресурсів, військові дії, зміни клімату – потребують не лише наявності розвиненої нормативної бази, а й ефективної діяльності уповноважених суб'єктів, відповідальних за запобігання та усунення небезпечних наслідків. Водночас у практиці правозастосування систематично фіксується протилежна тенденція – невиконання або неналежне виконання посадовими особами покладених на них обов'язків, що суттєво підвищує ризики екологічної шкоди. Саме злочинна бездіяльність уповноважених суб'єктів нерідко стає тим критичним фактором, який перетворює потенційну загрозу на реальну екологічну небезпеку.

З огляду на це дослідження проблематики злочинної бездіяльності у сфері екологічної безпеки є надзвичайно актуальним як у науковому, так і в практичному вимірі. Воно дає змогу виявити причини та умови, що сприяють невиконанню юридично обов'язкових дій, установити межі кримінальної відповідальності та визначити напрями удосконалення механізмів протидії таким проявам.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблематика екологічної безпеки та правових механізмів її забезпечення набула відображення у працях таких учених, як В. І. Андрейцев, Ю. А. Краснова, А. Б. Качинський, Н. Р. Малишева, Г. В. Анісімова, М. В. Карпушова, В. К. Матвійчук, В. О. Навроцький, М. І. Панов, Ю. А. Турлова, Ю. С. Шемшученко та інших дослідників екологічного, адміністративного, кримінального права та кримінології. Незважаючи на значну цінність напрацювань зазначених авторів, більшість праць не містять комплексного аналізу злочинної бездіяльності саме у сфері екологічної безпеки. Проблема невиконання юридично обов'язкових дій у цій сфері розглядається фрагментарно, здебільшого в контексті загальних питань охорони довкілля. Відсутнім залишається й цілісний кримінологічний підхід до оцінки детермінант, форм прояву та особливостей протидії злочинній бездіяльності в екологічній сфері, що й зумовлює необхідність подальшого наукового дослідження.

Метою статті є аналіз стану наукової розробленості проблем злочинної бездіяльності у сфері екологічної безпеки шляхом вивчення, узагальнення та систематизації наявних доктринальних підходів.

Виклад основного матеріалу. Попри тривалу еволюцію міжнародного екологічного дискурсу – від перших резолюцій Організації Об'єднаних Націй 1960-х років до численних декларацій та конвенцій 1970–1990-х років – сформований масив актів так і не перетворився на цілісну й дієву систему забезпечення екологічної безпеки. Міжнародні ініціативи залишалися переважно декларативними, фрагментарними й такими, що не створювали реальних механізмів відповідальності чи примусу. У результаті багаторічних спроб узгодити підходи різних держав так і не вдалося виробити ефективного інструментарію реагування на екологічні загрози, що зумовило необхідність формування власних національних концепцій і загострило питання про

відповідальність конкретних суб'єктів за невиконання покладених на них обов'язків.

Національний підхід до екологічної безпеки почав формуватися з моменту проголошення незалежності України, коли екологічна проблематика була вперше закріплена на рівні основоположних політико-правових актів. У Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року було визначено екологічну безпеку як об'єкт особливої уваги держави. У розділі VII «Екологічна безпека» Декларації закріплено право України на самостійне встановлення порядку охорони природи та використання природних ресурсів, а також право на заборону або припинення функціонування об'єктів, що створюють загрозу екологічній безпеці¹. Подальший розвиток національного законодавства й доктрини відбувався в руслі пошуку ефективних моделей забезпечення безпеки довкілля та визначення кола суб'єктів, відповідальних за її реалізацію, що надалі стало основою для формування сучасного праворозуміння екологічної безпеки в Україні. Ключовим орієнтиром у формуванні відповідного підходу виступає законодавче визначення поняття «екологічна безпека».

Відповідно до ст. 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» екологічна безпека – це такий стан навколишнього природного середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Закон також установлює, що екологічна безпека гарантується громадянам України через реалізацію комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів².

Вагомий внесок у формування національної доктрини зробив А. Б. Качинський, який визначає екологічну безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від природних, техногенних та соціальних загроз. Науковець наголошує на превентивному характері заходів у цій сфері, підкреслюючи, що ефективне забезпечення екологічної безпеки можливе лише за умови своєчасного реагування уповноважених суб'єктів та недопущення перетворення потенційних ризиків на реальні небезпечні наслідки³.

Формування сучасного доктринального підходу до екологічної безпеки значною мірою пов'язане також з працями Ю. А. Красової, яка тлумачить її як систему заходів, спрямованих на забезпечення безпечного стану довкілля, та водночас як правову категорію, що визнає навколишнє природне середовище самостійним об'єктом безпеки⁴.

Важливий внесок у формування національної концепції екологічної безпеки зробив В. І. Андрейцев, який обґрунтував її як окрему, комплексну правову галузь, покликану забезпечувати реалізацію права людини на безпечне довкілля. У його підході ключовими є вимоги превентивного регулювання діяльності, що може створювати екологічні загрози, визначення режимів використання небезпечних територій і встановлення юридичної відповідаль-

ності за шкоду довкіллю. Такий комплексний погляд уможливив структуровано окреслити механізми державного впливу у сфері екологічної безпеки та окреслити коло суб'єктів, на яких покладаються відповідні обов'язки^{5; 6; 7}.

Поряд із правовими доктринальними підходами окремого значення набуває економічне бачення екологічної безпеки. В. В. Гобела підкреслює, що стан довкілля перебуває у прямій залежності від соціально-економічного розвитку, а ігнорування екологічних пріоритетів у періоди економічних криз призводить до зростання антропогенних ризиків і формування довготривалих негативних наслідків. Такий підхід акцентує на необхідності збалансування економічних і екологічних інтересів як обов'язкової умови забезпечення належного рівня екологічної безпеки⁸.

Серед доктринальних підходів простежується низка концепцій, що трактують екологічну безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від екологічних загроз. І. М. Синякевич акцентує на ризиках, пов'язаних із забрудненням і виснаженням природних ресурсів⁹, В. Д. Сидор – на потребі комплексних організаційно-правових і технічних заходів реагування¹⁰, К. Д. Ніколаєв – на стратегічному характері екологічної безпеки як умови сталого розвитку¹¹, а В. Г. Яворська підкреслює превентивну спрямованість дій, скерованих на недопущення порушення екологічної рівноваги. У сукупності ці підходи формують узагальнене уявлення про екологічну безпеку як багатовимірну категорію з акцентом на запобіганні небезпечним наслідкам¹².

Узагальнюючи наукові напрацювання, варто зазначити, що категорія «екологічна безпека» трактується багатовекторно. У літературних джерелах поширеними є підходи до визначення категорії екологічної безпеки: антропоцентричний, ресурсно-антропоцентричний і антропо-біоцентричний. З позицій антропоцентричного підходу екологічну безпеку розглядають як стан захищеності виключно людини і суспільства. У ресурсно-антропоцентричному підході об'єктами забезпечення екологічної безпеки є людина і природні ресурси. В антропо-біоцентричному підході об'єктами гарантування екологічної безпеки виступають людина і біоресурси. Існує також комплексний підхід до визначення екологічної безпеки, в якому враховуються три попередні підходи¹³.

У межах комплексного підходу, представленого в сучасній науковій монографії «Екологічна і природно-техногенна безпека України в регіональному вимірі», екологічна безпека розглядається як здатність системи «довкілля – соціум – економіка» підтримувати збалансований і стійкий стан, протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам та забезпечувати прийнятний рівень ризику для населення. Така дефініція підкреслює інтегрований характер екологічної безпеки й спрямованість на недопущення шкоди природному середовищу, здоров'ю людей і соціально-економічним процесам, відображаючи її як якісну характеристику системи, що має запобіжний, стабілізуючий та відновлювальний потенціал¹⁴.

Суттєве розширення проблематики екологічної безпеки спостерігалось й у західних дослідженнях кінця XX століття, зокрема у працях Army Environmental Policy Institute¹⁵ та Millennium Project¹⁶, питання екологічної безпеки тлумачилося надзвичайно широко – від розуміння її як захищеності від природних і техногенних загроз до розгляду як елементу стійкої взаємодії соціальних та екологічних систем. Така різноманітність підходів свідчила про відсутність єдиного концептуального бачення та про складність формування узгоджених міжнародних критеріїв у цій сфері.

Узагальнення міжнародних документів і західних наукових підходів засвідчує, що, незважаючи на багаторічні дискусії та численні концептуальні пропозиції, глобальна теорія екологічної безпеки так і не набула цілісності й практичної ефективності. Міжнародні акти залишалися декларативними, а наукові моделі – надто різноманітними, що не дало змоги сформуувати універсальні механізми відповідальності чи запобігання екологічним загрозам. Це зумовило потребу в розвитку власних національних доктринальних підходів, у межах яких питання екологічної безпеки почали розглядатися через призму конкретних юридичних обов'язків і реальної практики їх виконання – або невиконання. Саме на цьому тлі особливої ваги набуває дослідження злочинної бездіяльності як чинника, здатного повністю нівелювати потенціал наявних правових механізмів у сфері екологічної безпеки.

На цьому тлі закономірно постає питання про роль людського фактора у забезпеченні екологічної безпеки. Адже, навіть за наявності нормативної бази, концептуальних підходів і визначених механізмів реагування, результативність системи безпеки залежить від активності уповноважених суб'єктів. Саме їх утримання від дій, покликаних запобігати чи усувати екологічні загрози, найчастіше стає тим критичним елементом, який перетворює потенційні ризики на реальні небезпечні наслідки. Це робить необхідним звернення до теоретичного аналізу злочинної бездіяльності як особливої форми протиправної поведінки.

Для первинного окреслення поняття доцільно звернутися до словникової дефініції. У юридичному словнику злочинна бездіяльність описується як «форма протиправної поведінки, що полягає в утриманні особи від вчинення певних дій, які вона зобов'язана була вчинити за законом, своїми професійними обов'язками або своїми попередніми діями»¹⁷.

Подальше розкриття змісту злочинної бездіяльності в межах кримінального права пов'язується з доктринальними підходами, серед яких особливо значущою є позиція М. Й. Коржанського. У сучасній українській кримінально-правовій доктрині він визначає бездіяльність як усвідомлене невиконання особою дії, яку вона була зобов'язана й реально могла здійснити за конкретних обставин. Учений підкреслює, що пасивність набуває кримінально-правового значення лише за наявності юридичного обов'язку діяти та можливості його виконати, що вирізняє бездіяльність як самостійну форму злочинної поведінки з чіткими межами відповідальності¹⁸.

Окремого значення набуває підхід О. М. Смушака, який розглядає бездіяльність у контексті так званого потурання злочину – умисної заздалегідь не обцяної бездіяльності особи, яка полягає в не перешкоджанні зобов'язаною особою або особою, яка має можливість вжити заходів щодо відвернення або припинення, готування або вчинення злочину за можливості вчинення таких дій без шкоди для себе та інших осіб. Така поведінка набуває кримінального змісту тоді, коли особа мала юридичний обов'язок і реальною можливістю втрутитися, але свідомо утрималася від необхідних дій, фактично сприяючи шкоді. О. М. Смушак підкреслює, що потурання є не пасивністю, а формою кримінально значущої поведінки, яка може істотно підвищувати суспільну небезпеку правопорушення¹⁹.

Концепція бездіяльності як самостійної форми злочинної активності знаходить підтвердження і в кримінологічній площині, де вона інколи трактується як «діяльність зі знаком мінус». А. П. Закалюк характеризує її як таку, що повинна була відбутися, але особа свідомо її не здійснила²⁰. Аналогічного підходу дотримується й V. Gadimov, підкреслюючи, що суспільна небезпека бездіяльності полягає у свідомому ігноруванні обов'язку запобігти шкоді²¹. У цих концепціях бездіяльність постає не як відсутність поведінки, а як окрема форма кримінальної активності, що потребує спеціального дослідження.

Доволі репрезентативним є підхід J. Dorico, який виділяє кілька моделей відповідальності за бездіяльність. Класичний формалістичний підхід пов'язує її караність лише з наявністю спеціального юридичного обов'язку діяти. Натомість функціонально-нормативна концепція та модель «гаранта» виходять із того, що особа несе відповідальність за все, що перебуває під її контролем, зокрема за джерела безпеки²². Ці моделі підкреслюють, що межі кримінальної відповідальності за бездіяльність визначаються не лише формальним обов'язком, а й фактичним рівнем контролю над ситуацією.

Висновки. Проведений аналіз наукових досліджень, присвячених проблемі кримінально-протиправної бездіяльності у сфері екологічної безпеки, дає підстави стверджувати, що зацікавленість науковців у цій тематиці зумовлена як реальним станом довкілля та наявністю потенційних екологічних загроз, так і необхідністю осмислення форм і проявів відповідних кримінальних практик. Оцінка рівня наукової опрацьованості зазначеної проблеми свідчить, що основний масив доктринальних напрацювань сформований у межах екологічного, адміністративного та кримінального права. Водночас у вітчизняній кримінологічній науці питання кримінально-протиправної бездіяльності у сфері екологічної безпеки залишаються розкритими недостатньо. Загалом сучасні дослідження цього феномену мають міждисциплінарний характер, оскільки окремі його аспекти аналізуються представниками різних галузей наукового знання, що об'єктивно зумовлює потребу інтеграції отриманих результатів. Методологічною основою такого міждисциплінарного узагальнення може виступати кримінологія, яка володіє необхідними інструментами для метасинтезу даних суміжних наук. Наразі ж рівень криміноло-

гічного опрацювання проблеми кримінально-протиправної бездіяльності у сфері екологічної безпеки характеризується фрагментарністю та відсутністю спеціалізованих, цільових досліджень, що актуалізує потребу в ґрунтовному осмисленні сутності цього явища, аналізі його стану й тенденцій, а також у вивченні особливостей його детермінації та протидії йому.

1. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 30.11.2025).
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 30.11.2025).
3. Качинський А. Б., Сторов Ю. В. Екологічна безпека України: системні принципи та методи її формалізації. *Національна безпека: український вимір: щоквартальний науковий збірник*. 2009. Вип. 4. С. 71–79. С. 72.
4. Краснова Ю. А. Право екологічної безпеки України: теоретичні аспекти: монографія. Київ: НУБіП України, 2017. 589 с. С. 480.
5. Андрейцев В. І. Теоретичні проблеми правового забезпечення ефективності екологічної експертизи: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 1991. 475 с.
6. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: навч. та наук.-практ. посіб. Київ: Знання-Прес, 2002. 331 с.
7. Андрейцев В. І. Науково-технічна і екологічна політика: діалектика правового забезпечення екологічної безпеки. *Проблеми оптимізації та екологізації законодавства України: ексклюзивні нариси*. Київ: УАЕН, 1996. 140 с. С. 4–11.
8. Гобела В. В. Економіко-безпекова екологізація: теорія і практика: монографія. Львів: ЛЬВДУВС, 2021. 244 с. С. 37.
9. Синякевич І. М. Економічні інструменти екополітики: теорія і практика: монографія. Львів: Вид-во ЗУКЦ, 2003. 188 с. С. 52.
10. Сидор В. Оцінка впливу на довкілля: закон працює, проблеми залишаються. *Екологічне право*. 2018. № 6. С. 142–147. С. 139.
11. Ніколаєв К. Д. Теоретико-методологічні засади державної політики у сфері екологічної безпеки у вимірі забезпечення національної безпеки в сучасній Україні: дис. ... д-ра наук з держ. упр. ПАТ «ВНЗ «МАУП». Київ, 2024. 444 с. С. 53.
12. Яворська В. Визначення поняття екологічної безпеки при екоциді. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Юридичні науки. 2023. Вип. 2 (65). С. 56–62. DOI: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.2.8>. С. 60.
13. Варламова І. С. Теоретичні підходи до визначення поняття «екологічна безпека». *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Економічні науки. 2017. Вип. 23, ч. 2. С. 161–164. С. 163.
14. Екологічна і природно-техногенна безпека України в регіональному вимірі: монографія / за наук. ред. акад. НААН України, д-ра екон. наук, проф. М. А. Хвесика. Київ: Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку, 2014. 339 с. С. 47.
15. Glenn J. C., Gordon T. J. and Perelet R. (1998). Defining Environmental Security: Implications for the U.S. Army. Army Environmental Policy Institute. 45 p. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA593191.pdf>. С. 15–19.
16. Millennium Project. 1997. State of the Future. Washington, D.C.: American Council for the United Nations University.
17. *Юридичний словник* / за ред. академіків АН УРСР Б. М. Бабія, В. М. Корецького, члена-кореспондента АН УРСР В. В. Цветкова. Головна редакція української радянської енциклопедії Академії наук УРСР. Київ, 1974. 848 с. С. 22.
18. Коржанський М. Й. Кримінальне право і законодавство України: Загальна частина: курс лекцій. Київ: Атіка, 2001. 432 с. С. 193–194.
19. Смушак О. М. Відповідальність за потурання злочину та його попереджувальний вплив на злочинність. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 33. С. 274–281. С. 280.
20. Закалюк А. П. Курс сучасної україн-

ської кримінології: у 3 кн. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 242 с. С. 138. **21.** Gadimov V. Criminological characteristics of criminal omission. *International Law and Integration Problems*. 2025. № 1 (70). P. 70–77. DOI: <https://doi.org/10.61638/OVWM4874>. **22.** Jacobo Dopico Gómez-Aller. Criminal omissions: A European perspective. *New Criminal Law Review*. 2008. № 11(3). P. 419–451. DOI: <https://doi.org/10.1525/nclr.2008.11.3.419>.

References

1. Deklaratsiia pro derzhavnyj suverenitet Ukrainy vid 16 lypnia 1990 roku. № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (data zvernennia: 30.11.2025) (in Ukr.).
2. Pro okhoronu navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha: Zakon Ukrainy vid 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (data zvernennia: 30.11.2025) (in Ukr.).
3. Kachyns'kyi A. B., Yehorov Yu. V. Ekolohichna bezpeka Ukrainy: systemni pryntsyty ta metody ii formalizatsii. *Natsional'na bezpeka: ukrains'kyi vymir: schokvartal'nyj naukovyj zbirnyk*. 2009. Vyp. 4. S. 71–79. S. 72 (in Ukr.).
4. Krasnova Yu. A. Pravo ekolohichnoi bezpeky Ukrainy: teoretychni aspekty: monohrafiia. Kyiv: NUBiP Ukrainy, 2017. 589 s. S. 480 (in Ukr.).
5. Andrejtsev V. I. Teoretychni problemy pravovoho zabezpechennia efektyvnosti ekolohichnoi ekspertyzy: dys. ... d-ra iuryd. nauk. Kyiv, 1991. 475 s. (in Ukr.).
6. Andrejtsev V. I. Pravo ekolohichnoi bezpeky: navch. ta nauk.-prakt. posib. Kyiv: Znannia-Pres, 2002. 331 s. (in Ukr.).
7. Andrejtsev V. I. Naukovo-tekhnichna i ekolohichna polityka: dialektyka pravovoho zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky. *Problemy optymizatsii ta ekolohizatsii zakonodavstva Ukrainy. Ekskliuzivni narysy*. Kyiv: UAEN, 1996. 140 s. S. 4–11 (in Ukr.).
8. Hobela V. V. Ekonomiko-bezpekova ekolohizatsiia: teoriia i praktyka: monohrafiia. L'viv: L'vDUVS, 2021. 244 s. S. 37 (in Ukr.).
9. Syniakovych I. M. Ekonomichni instrumenty ekopolityky: teoriia i praktyka: monohrafiia. L'viv: Vyd-vo ZUKTs, 2003. 188 s. S. 52 (in Ukr.).
10. Sydor V. Otsinka vplyvu na dovkillia: zakon pratsiuie, problemy zalyshaiut'sia. *Ekolohichne pravo*. 2018. № 6. S. 142–147. S. 139 (in Ukr.).
11. Nikolaiev K. D. Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavnoi polityky u sferi ekolohichnoi bezpeky u vymiri zabezpechennia natsional'noi bezpeky v suchasnij Ukraini: dys. ... d-ra nauk z derzh. upr. PAT «VNZ «MAUP». Kyiv, 2024. 444 s. S. 53 (in Ukr.).
12. Yavors'ka V. Vyznachennia poniattia ekolohichnoi bezpeky pry ekotsydi. *Naukovi pratsi Mizhrehional'noi akademii upravlinnia personalom*. Yurydychni nauky. 2023. Vyp. 2 (65). S. 56–62. DOI: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.2.8>. S. 60 (in Ukr.).
13. Varlamova I. S. Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia «ekolohichna bezpeka». *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*. Seriya Ekonomichni nauky. 2017. Vyp. 23, ch. 2. S. 161–164. S. 163 (in Ukr.).
14. Ekolohichna i pryrodno-tekhnohenna bezpeka Ukrainy v rehional'nomu vymiri: monohrafiia / za nauk. red. akad. NAAN Ukrainy, d-ra ekon. nauk, prof. M. A. Khvesyuka. Kyiv: In-t ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku, 2014. 339 s. S. 47 (in Ukr.).
15. Glenn J. C., Gordon T. J. and Perelet R. (1998). Defining Environmental Security: Implications for the U.S. Army. Army Environmental Policy Institute. 45 p. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA593191.pdf>. S. 15–19.
16. Millennium Project. 1997. State of the Future. Washington, D.C.: American Council for the United Nations University.
17. Yurydychnyj slovnyk / Za red. akademikiv AN URSS B. M. Babiia, V. M. Korets'koho, chlena-korespondenta AN URSS V. V. Tsvietkova. Holovna redaktsiia ukrains'koi radii entsyklopedii Akademii nauk URSS. Kyiv, 1974. 848 s. S. 22 (in Ukr.).
18. Korzhans'kyi M. J. Kryminal'ne pravo i zakonodavstvo Ukrainy: Zahal'na chastyna: kurs lektzij. Kyiv: Atika, 2001. 432 s. S. 193–194 (in Ukr.).
19. Smushak O. M.

Vidpovidal'nist' za poturannia zlochynu, ta joho poperedzhuval'nyj vplyv na zlochynnist'. Aktual'ni problemy vdoskonalennia chynnoho zakonodavstva Ukrainy. 2013. Vyp. 33. S. 274–281. S. 280 (in Ukr.). **20.** Zakaliuk A. P. Kurs suchasnoi ukrains'koi kryminolohii: u 3 kn. Kn. 1: Teoretychni zasady ta istoriia ukrains'koi kryminolohichnoi nauky. Kyiv: Vydavnychyj dim «In Yure», 2007. 242 s. S. 138 (in Ukr.). **21.** Gadimov V. Criminological characteristics of criminal omission. *International Law and Integration Problems*. 2025. № 1 (70). P. 70–77. DOI: <https://doi.org/10.61638/OVWM4874> **22.** Jacobo Dopico Gómez-Aller. Criminal omissions: A European perspective. *New Criminal Law Review*. 2008. № 11(3). P. 419–451. DOI: <https://doi.org/10.1525/nclr.2008.11.3.419>.

Polishchuk Serhii. Scientific and theoretical approaches to understanding criminal inaction in the context of environmental security

Extended Abstract. The article is devoted to the analysis of the problem of criminal inaction in the field of environmental security as one of the key factors in the transformation of potential environmental threats into real dangerous consequences for the environment, public health and security interests of the state. The relevance of the study is due to the growth of man-made, natural and military risks, as well as systematic cases of failure or improper performance by authorized entities of legally binding actions assigned to them. The work summarizes international, Western and national doctrinal approaches to understanding environmental security, traces the evolution of its legal consolidation in Ukraine and analyzes the main concepts that define environmental security as a state of protection of the vital interests of the individual, society and the state. Special attention is paid to the preventive nature of environmental security and the role of the human factor in ensuring its real effectiveness.

A separate block of the study is devoted to the theoretical, legal and criminological analysis of criminal inaction as an independent form of criminally significant behavior. National and foreign approaches to the definition of inaction, its limits of criminal liability, models of the duty to act and the concept of “guarantor” are considered. It is substantiated that it is the criminal inaction of authorized persons that is capable of leveling the potential of existing legal mechanisms for environmental protection. The conclusion is made about the need for further comprehensive research into the determinants, forms of manifestation and directions of counteraction to criminal inaction in the field of environmental safety in order to increase the effectiveness of criminal legal and criminological response.

Keywords: crimes committed through inaction in the field of environmental safety; condoning environmentally hazardous activities; criminal-legal environmental protection; state environmental policy of Ukraine; criminal liability.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.12.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026